

Landelijk Overleg Wolf

Reactie Landelijk Overleg Wolf op concept Wolvenplan en concept interventierichtlijnen

Inleiding

Het Landelijk Overleg Wolf (LOW) is een overleg waarin afstemming plaatsvindt over het Interprovinciaal wolvenplan 2022 tussen verschillende belanghebbenden. Het LOW adviseert provincies over te voeren beleid.

In het Landelijk Overleg Wolf (LOW) is het voorgenomen wolvenbeleid gedeeld. En is het eerste concept interprovinciaal wolvenplan en interventierichtlijnen besproken. Daarnaast hebben de deelnemers individuele reacties op het plan opgesteld en die met elkaar gedeeld.

Een overleg is het meest zinvol als na behandeling van het stuk de bereidheid bestaat om te zoeken naar gemeenschappelijke elementen in de opvattingen. Gericht op het zoeken naar draagvlak en toekomstperspectief voor alle betrokkenen. Vanuit deze benadering is hieronder die gemeenschappelijkheid geformuleerd. Daar waar onder de deelnemers geen overeenstemming bestaat, is dat ook aangegeven.

Wij zijn op zoek naar draagvlak en toekomstperspectief voor iedere betrokkene, met name voor de landbouwsector, die de meest directe impact ondervindt van de komst van de wolf. Maar de komst van de wolf raakt ook aan andere belangen. Vanuit de brede optiek vindt het LOW het van betekenis u onderstaande wensen met betrekking tot het voorgenomen wolvenbeleid mee te geven.

Gemeenschappelijke punten:

- **Algemeen**
 - Landelijk beleid
 - Conflictarm, duurzaam samenleven
 - Publieke communicatie
 - Inzet op preventie
- **Internationale afstemming en aanpak**
 - Duidelijkheid over Gunstige staat van instandhouding (Gsvl)
- **Ruimtelijke begrenzing subsidiegebieden**
 - Werkingsgebied subsidieregeling preventieve maatregelen en tegemoetkomingen
 - Schaderisicogebieden
 - Calamiteitenregeling
- **Financiering beheer en onderhoud (wolf inclusieve beheerpakketten)**
- **Helder handelingsperspectief**
 - Situatie-beoordelings team
 - Interventierichtlijnen
- **Overige punten**
 - Natuurbegrazers
 - Snellere informatie-uitwisseling
 - Hybride wolven
 - Goudjakhals

Datum 13 december 2022
Onderwerp Reactie LOW concept wolvenplan

- Verkeerslachtoffers
- N2000 status
- Inzet kuddebeschermingshonden
- Bevorderen van kennis

1. Algemeen

Het nieuwe concept Interprovinciale Wolvenplan streeft naar duurzaam en conflictarm samenleven met de wolf. Ten opzichte van het plan uit 2019 zijn we in een andere fase beland met meerdere gevestigde wolven en roedels en zich voortplantende wolven. Daarom wordt het plan uit 2019 te geactualiseerd, op basis van inmiddels opgedane ervaringen.

Wij constateren dat er behoefte is aan perspectief, voor nu, maar ook richting de toekomst. In de eerder gedeelde voorzittersnotitie van het LOW is aangestuurd om in het wolvenplan een driedelig perspectief te verwoorden, met onderscheid tussen de huidige situatie, de toekomstige situatie en de periode daartussen. Wat ons betreft komt die driedeling onvoldoende tot uiting in het plan. Wij dringen hier nogmaals op aan.

Landelijk beleid

Het natuurbeleid is gedecentraliseerd, dat maakt maatwerk mogelijk per provincie. De bij het LOW betrokken maatschappelijke organisaties dringen echter aan op meer eenheid van beleid, en afstemming op het terrein van regelgeving, uitvoering en communicatie.

De LOW-partijen pleiten gezamenlijk voor landelijke beleid, zo interprovinciaal mogelijk en geen verschillen tussen provincies onderling. De problematiek is grensoverschrijdend dat geldt zowel voor het gedrag van de wolf als voor dierhouders die in verschillende provincies actief kunnen zijn.

Conflictarm, duurzaam samenleven

Conflictarm, duurzaam samenleven met de wolf moet het uitgangspunt zijn en blijven. Wolven beschermen en schapen (en andere gehouden hoefdieren) beschermen gaan hand in hand en moeten met elkaar in balans zijn. Een ander uitgangspunt is dat de wettelijke bescherming in evenwicht is met het beperken van overlast en schade van de wolf, door vereiste toepassing van alle mogelijke effectieve werende maatregelen.

Publieke communicatie

Het LOW vindt dat bij voorlichting tot nu toe de nadruk te eenzijdig heeft gelegen op compensatie en hulp bij schade en tegemoetkoming, gericht op dierhouders. Dat is op zichzelf een goede zaak, maar de communicatie dient op een breder publiek gericht te zijn. Overheden hebben tot op heden nog weinig gedaan aan het voorlichten van het publiek over de wolf. De onbekendheid en onzekerheid ten aanzien van de wolf gaat gepaard met angst en emotie. Actievere voorlichting vanuit de provincies en het Ministerie van LNV, over het gedrag (w.o. lerend vermogen) en de ecologie van wolven, alsmede de inzet van preventieve maatregelen, is daarom zeer gewenst. Daarbij moet in het oog worden gehouden dat deskundigen ook nog niet op alle vragen antwoorden hebben. We moeten samen leren wat we van wolven kunnen verwachten en hoe we daarnaar het beste kunnen handelen. De inzet van zogenaamde wolvenconsulenten wordt op prijs gesteld.

Inzet op preventie

Het is van groot belang om in de toekomst, meer dan nu, ruim en breed in te zetten op de toepassing van preventieve maatregelen. Het is van belang goed duidelijk te maken in hoeverre preventie de verantwoordelijkheid van de dierhouder is.

2. Internationale afstemming en aanpak

De oproep vanuit het LOW is om sneller te komen tot een Internationaal wolvenmanagementplan. Dit moet meer duidelijkheid gaan bieden over een samenhangende Europese benadering van het wolvendossier. Zowel over de bescherming als beheer, het streven naar de gunstige staat van instandhouding, de inzet preventieve maatregelen, de omgang met de schade en bijbehorende tegemoetkomingen.

Duidelijkheid over Gunstige staat van instandhouding (Gsvl)

De wet Natuurbescherming geeft provincies de bevoegdheid ontheffing of vrijstelling te geven van het verbod wolven te doden, onder bepaalde voorwaarden, waaronder dat geen afbreuk wordt gedaan aan het streven naar een Gunstige Staat van Instandhouding. Het begrip (streven naar) Gunstige Staat van Instandhouding komt voort uit Europese regelgeving. Het is een juridisch begrip dat is gebaseerd op meerdere ecologische principes.

Voor de interpretatie van het begrip maakt het uit op welk schaalniveau het wordt gezien. Binnen Nederland leven niet voldoende wolven om te kunnen spreken van een levensvatbare populatie. Bij een puur juridische interpretatie moet op basis daarvan geconcludeerd worden dat de Staat van Instandhouding voor de wolf in Nederland op dit moment ongunstig is. Vanuit ecologisch perspectief moeten de Nederlandse wolven echter worden gezien als onderdeel van grotere, grensoverschrijdende populaties.

Om de juridische interpretatie in overeenstemming te brengen met de ecologische werkelijkheid roepen we op om snel in internationaal verband afspreken te maken. Een helder handelingsperspectief en duidelijke juridische kaders, waaronder afspraken over beschermingsmaatregelen en mogelijkheden voor beheer van de grensoverschrijdende populaties zijn daarbij essentieel. Een internationaal wolvenmanagementplan is hiervoor de basis. Alleen dan kan zo nodig op verantwoorde wijze ingegrepen worden. We zien het streven hiernaar deels terug in het IPO Wolvenplan, maar nog met onvoldoende urgentie.

Wij roepen tevens op tot een betere juridische duiding van het begrip (streven naar) en gunstige Staat van Instandhouding. Binnen bepaalde geledingen in ons overleg leven de volgende vragen: Mogen maatregelen geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding, of aan het streven naar een gunstige staat van instandhouding? In hoeverre is het mogelijk in te grijpen wanneer de staat van instandhouding (nog) niet als gunstig is aangemerkt? Welke verplichtingen heeft Nederland om de wolf in eigen land te beschermen wanneer de staat van instandhouding voor grensoverschrijdende populaties wel als gunstig wordt aangemerkt?

Een belangrijk onderdeel van het internationaal wolvenmanagementplan is de afbakening van de wolvencolonië(s) in Europa: bijvoorbeeld zijn de Centraal Europese en Italiaans-Alpiene populatie ecologisch en juridisch gescheiden en rekenen we Polen ook tot de Centraal Europese populatie?

3. Ruimtelijke begrenzing subsidiegebieden

In het nieuwe wolvenplan worden de criteria om wolvengebieden aan te wijzen, en daarmee subsidiëring van preventieve maatregelen mogelijk te maken, verruimd. Dit gaat ons echter niet ver genoeg. De wens is om tot een andere ruimtelijke indeling te komen:

- met een landelijk, in ieder geval ruimer provinciaal begrensd, werkingsgebied voor een subsidiëring voor de inzet van preventieve maatregelen.
- en daarnaast gebieden waar, binnen bepaalde termijn(en), een afbouw van subsidie voor preventieve maatregelen en voorwaardelijke toekenning van tegemoetkoming in de schade plaatsvindt.

Datum 13 december 2022
Onderwerp Reactie LOW concept wolvenplan

De LOW partijen zouden de aanwijzing van de gebieden voor de subsidie van de preventieve maatregelen graag ruimer zien, het liefst voor heel Nederland. We zitten in een transitieproces. Dat betekent dat we de voorlopers moeten stimuleren. Daarvoor lijkt een landelijke subsidieregeling voor preventieve maatregelen wenselijk. Eerst wachten tot een wolf gevestigd is en dan pas subsidie verstrekken werkt verkeerd. De wolf zal zich over nagenoeg heel Nederland verspreiden en het is belangrijk dat alle dierhouders daar preventieve maatregelen voor nemen.

Werkingsgebied subsidieregeling preventieve maatregelen en tegemoetkomingen

Vanuit de gedachte dat er sprake is van een gewenningsproces (transitie) wordt door de LOW partijen breed gedragen dat een subsidieregeling voor preventieve maatregelen ruimer, bij voorkeur landsdekkend, mogelijk moet zijn. Het doel is dat de wolf niet gaat wennen aan predatie op landbouwhuisdieren. Daarbij komt dat de meeste schade veroorzaakt wordt door (een toenemend aantal) zwervende wolven. De inzet moet gericht zijn op het voorkomen van schade, vergroting van het bewustzijn bij de dierhouders en dus het stimuleren van preventieve maatregelen.

Dat is ook voor de dierhouders een belangrijk signaal. Neem desgewenst de maatregelen, wees voorbereid op het samenleven met wolven. De provincies bevorderen het draagvlak door met een ruim toepasbare subsidieregeling te komen. Het bieden van een handelingsperspectief is een positief signaal naar de dierhouders.

Een dergelijke regeling moet overal m.b.t. normering en subsidiebedragen per eenheid hetzelfde zijn. De omvang van het budget dat provincies hiervoor ter beschikking stellen is aan de afzonderlijke provincies.

Schaderisicogebieden

In gebieden waar het risico van aanvallen door wolven hoog is, moet het nemen van (gesubsidieerde) preventieve maatregelen, op termijn, als voorwaarde worden gesteld om voor een tegemoetkoming in aanmerking te komen. Gebieden waar de wolf zich heeft gevestigd of zich min of meer permanent ophoudt of regelmatig wordt waargenomen kunnen als 'schaderisicogebied' worden begrensd (voorheen wolvegebieden of leefgebieden genoemd). Omdat in deze gebieden vroeg of laat een aanval van een wolf op onbeschermde dieren verwacht kan worden, mag hier, meer dan in gebieden daarbuiten, worden verwacht dat dierhouders zich inzetten om preventieve maatregelen te nemen.

Het is daarbij denkbaar (in het verlengde van het voorgenomen beleid in uw conceptplan dat bijvoorbeeld na de eerste periode van drie jaar er de voorwaarde gaat gelden dat er wolfwerende maatregelen zijn genomen wil men in aanmerking komen voor een tegemoetkoming. Dit kan stapsgewijs gebeuren door invoering van een eigen risico.

Op den duur kan in deze gebieden ook een stapsgewijze afbouw komen van de mate waarin subsidie voor preventieve maatregelen beschikbaar is. Dat moet in redelijkheid gebeuren. De afbouw moet worden ingezet binnen een breder pakket maatregelen waarin ook oog is voor financiering van preventieve maatregelen op de lange termijn. Ook roepen wij op bij een dergelijke afbouw de regeling niet onnodig complex te maken. Daar hoort ook bij dat er in deze gebieden actief wordt ingezet op het stimuleren van preventieve maatregelen o.a. door subsidieregeling, voorlichtingsactiviteiten, inzet wolvenconsulent, etc.

Tevens dient buiten de 'schaderisicogebieden' in alle gevallen waarin de wolf de schadeveroorzaker is, zonder voorwaarden, een tegemoetkoming te kunnen worden betaald.

Calamiteitenregeling

De in het wolvenplan opgenomen calamiteitenregeling is gelet op het voorafgaande niet nodig bij een landelijke of ruimer dekkende regeling voor preventieve maatregelen. Bovendien kan de term calamiteitenregeling de verkeerde suggestie wekken. Het betreft situaties waarin de wolf natuurlijk gedrag vertoont. Het is beter te spreken van een urgentieregeling.

4. Financiering beheer en onderhoud (wolf inclusieve beheerpakketten)

Op dit moment is er sprake van een eenmalige 'investerings-subsidie' als het gaat om preventieve maatregelen (in wolvegebieden). Dit heeft een aflopend karakter. Wat zijn de kosten m.b.t. beheer, onderhoud, arbeid, vervanging, optimalisering e.d. Wij vinden het belangrijk dat alle kosten m.b.t. beheer, onderhoud, e.d. vergoed kunnen worden. In het wolvenplan wordt voorgesteld te verken- nen of deze kosten binnen reguliere beheerpakketten kunnen worden opgenomen, deels gefinan- cierd vanuit EU gelden, maar er heerst zorg of dit haalbaar is. Wij vragen ook aandacht voor de demi- nimis grens. De wens vanuit de landbouwsector is om actief bij een verkenning betrokken te worden.

De omstandigheden en (on-)mogelijkheden en daarmee ook de mogelijke oplossingen zullen per dierhouder verschillen, daar dient rekening mee gehouden te worden. Zoals bijvoorbeeld voor schaapskuddes die worden ingezet voor natuurbeheer is de situatie anders dan voor andere kuddes.

5. Helder handelingsperspectief

Een helder handelingsperspectief en duidelijke juridische kaders. Het doel is niet alleen het voorko- men van veeschade, het wettelijk kader laat ook ruimte voor andere belangen. De wens is om het algemene uitgangspunt meer richten op het algemeen wettelijke uitgangspunt, i.p.v. beperken van overlast en schade aan dieren door de wolf. Het verzoek is te verwijzen naar Art3.3. lid 4 onder b van Wetnb, en naar het Besluit houders van Dieren (vallend onder de Wet Dieren, Artikel 1.6 lid 3. Deze vormen de wettelijke basis.

Situatie-beoordelingsteam

Gepleit wordt voor het instellen van een onafhankelijk multidisciplinair team dat snel, onpartijdig, deskundig en objectief kan reageren en advies kan geven in zich voordoende situaties. In dit team worden verschillende typen expertise samengebracht. Leden nemen daarbij geen zitting vanuit be- langten. Het team kan gevraagd worden een oordeel te vellen over een probleemwolf, of probleemsit- uatie. Ook in het geval waarbij wolfwerende middelen niet afdoende lijken, kan een breder oordeel worden gevraagd, waardoor zoveel mogelijk details en kennis over een betreffend voorval bekeken worden. Dit draagt bij aan het verkrijgen van kennis en het opbouwen van een dossier en het onder- bouwen van een eventuele ontheffing of vrijstelling. Dit team richt zich op provinciale of lokale situa- ties. Het instellen en samenstellen van een dergelijk team zou door de provincie in overleg met de wolvencommissie moeten plaatvinden.

Interventierichtlijnen

De interventierichtlijnen geven voor verschillende situaties aan wat de handelingsmogelijkheden zijn. Er is een brede opvatting dat er te veel interpretatieruimte is voor de inschatting van de situaties. Te- gelijkertijd is er ook een wens tot meer flexibiliteit en aanpassingsmogelijkheden, bijv. op basis van ervaringen. Het situatie-beoordelingsteam kan hierin ook adviseren.

In de tabellen ontbreekt wat het doel is van elke maatregel. Met die toevoeging kan beter bepaald worden wanneer die maatregel voldoende effectief is geweest.

Datum 13 december 2022
Onderwerp Reactie LOW concept wolvenplan

Voor dierhouders moet ten alle tijden eenduidig zijn wat van hen verwacht wordt. In de escalatieladder, zoals die nu is beschreven, wordt per stap meer van dierhouders verwacht. Dat is onwenselijk. Als de veehouder aan de norm voldoet, dan moet worden geconstateerd dat deze alles heeft gedaan wat redelijkerwijs van hem/haar verwacht mag worden. Daarbij is het van belang ook voorlichting te geven over de mogelijkheden die daarbij behulpzaam kunnen zijn.

Het is verstandig ook aan te geven wat wel (vergunning/ontheffingsvrij) mag. Bijvoorbeeld de wolf verjagen als hij achter het vee aan zit of in de buurt van mensen komt.

Gevraagd wordt om een adequate vastlegging van de documentatie van evt. probleemsituaties.

Bij maatschappelijke onrust, waarbij onder andere de openbare orde en veiligheid in het gedrang komen, hebben gemeenten en burgemeesters een rol te spelen. Deze rol is nog onvoldoende beschreven.

0. De rol van de burgemeester in het kader van openbare orde en veiligheid.
1. De rol van de burgemeester bij mogelijke maatschappelijke onrust als gevolg van de aanwezigheid van de wolf of wolvenaantallen (mensen, honden, vee).
2. De rol van de gemeenten bij vergunningverlening (in het kader van de ruimtelijke ordening) voor preventieve maatregelen ter bescherming van vee.
3. Bevoegdheden van burgemeesters om in te grijpen, eventueel door doden van een wolf.
4. Communicatie over het wolvenplan en de rol van gemeenten en gemeentebestuurders m.b.t. de wolf.

6. Overige punten

Natuurbegrazers

In het conceptplan wordt een aantal keer de term 'natuurbegrazers' gebruikt. Zo worden aanvallen op natuurbegrazers niet aangemerkt als reden om tot derogatie over te gaan. De term natuurbegrazer is echter niet gedefinieerd. Vallen hier bijvoorbeeld ook schapen onder die in het kader van natuur en landschapsbeheer worden ingezet? Het verzoek is de definitie helder te formuleren.

Snellere informatie uitwisseling

Bij de dierhouders die schade ondervinden is er de wens om sneller over de taxatierapporten te beschikken en te komen tot een sneller resultaat en snellere uitslag van DNA-analyses.

Dit wordt aangevuld met de wens om ook alle wolven-waarnemingen van wolven sneller te delen. Dus niet alleen de potentiële schadegevallen.

Hybride wolven

Gevraagd wordt om meer duidelijkheid in de definiëring over wanneer een wolf als hybride wolf kan worden gezien.

Goudjakhals

De opname van de goudjakhals wordt op prijs gesteld.

Verkeerslactoffers

Wij raden af om gewonde wolven op te vangen en evt. terug te plaatsen. Zowel vanuit dierenwelzijnsmotief, als ecologisch en ten aanzien van het (evt.) gedrag van de opgevangen wolf, die daarmee gewond zou kunnen raken aan mensen, wordt afgeraden om tot opvang van gewonde wolven over

Datum 13 december 2022
Onderwerp Reactie LOW concept wolvenplan

te gaan. Of de verwondingen zijn zo gering dat ter plekke kan worden besloten de wolf weer te laten gaan, of de verwondingen zijn dusdanig dat tot euthanisering wordt overgegaan.

Er is meer aandacht nodig voor de rol van de politie en andere mogelijke eerste responders zoals valwildteams die wildaanrijdingen afhandelen. Als er een vermoeden van een misdrijf is, heeft de politie een belangrijke rol. Dit vergt een goede eerste beoordeling van het gevonden dier. Bij het vermoeden van een misdrijf is ook veiligstelling van de plaats delict belangrijk.

N2000 status

In het wolvenplan is aangegeven dat wolven 10 jaar na vestiging in Nederland als doelsoort wordt opgenomen in betreffende N2000 beheerplannen. Dat criterium wordt niet vanuit Europese regelgeving voorgeschreven. Hierover bestaan binnen het LOW verschillende opvattingen. Vanuit het perspectief van bescherming van de wolf kan dat al eerder gebeuren. Niet alle partijen vinden dit echter wenselijk.

Inzet Kuddebewakingshonden

Er is nog veel onzeker rond de inzet van kuddebewakingshonden. In hoeverre is een tegemoetkoming mogelijk wanneer een kuddebewakingshond door een wolf wordt gedood? Op basis van welke criteria wordt een kuddebewakingshond als zodanig aangemerkt? In hoeverre is een eigenaar in overtreding wanneer een bewakingshond een wolf doodt? Hoe zit het met de aansprakelijkheid wanneer een conflict ontstaat tussen een bewakingshond en een recreant? Al deze vragen kunnen misschien niet in het plan beantwoord worden, maar benoem dit wel. Gezien deze overwegingen is de aanbeveling vanuit het LOW dat deze aspecten in de evaluatie van de pilots die nu lopen dienen te worden meegenomen.

Bevorderen van kennis

Het is belangrijk dat de juiste mensen, op de juiste momenten over de juiste kennis beschikken. Wij roepen daarom op om meer werk te maken van het verkrijgen, ontsluiten en delen van kennis en informatie. Dit mag zich niet beperken tot liefhebbers, maar moet zich juist ook richten op bestuurders, beheerders en belanghebbenden. Hiertoe behoort een centrale borging van gegevens, een onderzoeksagenda, voorlichtingsmateriaal en gerichte training en opleiding. In dat verband wordt erop gewezen dat doelgroepgerichte opleiding van betekenis kan zijn en dat onderzoek naar o.a. habitatsgeschiktheidsanalyse, de populatiebepaling in relatie tot het streven naar de gunstige staat van instandhouding, dieetaanlyse en het uitvoeren van (innovatieve) praktijkpilots zeer te overwegen valt. Communiceer ook actief over het plan zelf.

Samenstelling Landelijk Overleg Wolf

De 12 Landschappen (Mark Zekhuis), Dierenbescherming (Michiel de Wit), Federatie Particulier Grondbezit (Gert-Jan Bloemendal), Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging (Willem Schimmelpennick van der Oije), LTO Nederland (Arnold Michielsen, Saskia Duives-Cahuzak), Natuurmonumenten (Niels Gilissen), Staatsbosbeheer (Meta Rijks, Annelies van Ginkel), Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders (Gijsbert Six), Vereniging Gescheperde Schaapskudden (Bart van Ekkendonk), Vereniging Nederlandse Gemeenten (Hans van der Hoeve), Wolf Fencing Nederland (Jeannet Hulshof), Zoogdierverseniging (Piet Bergers);

Wageningen Environmental Research (Hugh Jansman); ambtelijk secretariaat: IPO (Jeroen Ostendorf), LNV (Erwin Virginia) en BIJ12 (Désiré Karelse)

O.l.v. de onafhankelijk voorzitter: Pieter van Geel

Datum 13 december 2022
Onderwerp Reactie LOW concept wolvenplan

Bijlagen:

Ter informatie de afzonderlijk ingekomen reacties:

- *Dierenbescherming*
- *Staatsbosbeheer*
- *12landschappen*
- *Natuurmonumenten*
- *Zoogdiervereniging*
- *Jagersvereniging*
- *Gezamenlijke landbouwsector*
- *Vereniging Nederlandse Gemeenten*
- *Federatie Particulier Grondbezit*